

УДК 331.108(045)

ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТЬ «ЛІДЕРСТВА» ТА «КЕРІВНИЦТВА»: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Бондарчук Л.В., Крамаренко К.В., Рудик Т.О.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті висвітлено теоретичні питання сутності лідерства та керівництва. Розглянуто різноманітні погляди вчених на сутність понять лідерство та керівництво. Обґрунтовано сукупність рис притаманних лідерам та формальним керівникам. Визначено функції та сфери дії даних понять. Рекомендовано до застосування особливих рис лідера та керівника в одній особі з метою підвищення ефективності управління персоналом.
Ключові слова: лідерство, формальне керівництво, риси лідера, функції керівника, функціональне призначення керівника-лідера.

Постановка проблеми. У даній статті порушено проблематику, яка заснована на багатогранності та складності підходів до визначення лідерства та керівництва персоналом підприємства.

Постановка завдання. Під час проведення дослідження з'ясовано сутність лідерства та керівництва, рис притаманних лідерам та керівникам та їх функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сутності понять «лідерство» та «керівництво» присвятило свої роботи багато зарубіжних та вітчизняних вчених. Сутність, функції та проблеми становлення лідера висвітлено у працях І. Вешлера, Дж. Террі, Б.Б. Батюка, К.К. Козак, Т.В. Камок та інших. Дослідження проблем пов'язаних з керівництвом, управлінням підприємством висвітлено у наукових роботах М. Армстронга, Г. Атаманчук, Д. Гоулмана, Н.І. Жигайла, В.І. Кіяшка, А.Ф. Лазурського, В. Олуйка, С. Серьогіна та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ще донедавна існувала думка, що між поняттями «керівництво» та «лідерство» немає суттєвої різниці, оскільки особа, що має повноваження здійснювати функцію управління та контролю автоматично вважалась лідером колективу та має владу над підлеглими. На практиці ці складові управлінського впливу не обов'язково належать одній особі.

Зміни, які відбуваються в економіці та в системі управління країною призводять до того, що необхідно по новому дивитись на сутність понять «лідерство» та «керівництво», розмежовувати їх між собою, оскільки ці поняття щільно пов'язані, але мають принципово різні значення. Для підтвердження можна навести думку А.Ф. Лазурського: «Менеджери все роблять правильно, а лідери роблять правильні речі» [1].

Відомою аксіомою є те, що кожен лідер в майбутньому може стати керівником, але ні в якому випадку не навпаки. Для цього необхідно чітко розмежувати такі поняття як «лідерство» та «керівництво».

Лідерство – найважливіший компонент ефективного керівництва. Поняття «лідер» означає «перший», «що іде попереду». Незважаючи на простоту цього поняття, в сучасній науці, при наявності спільності вихідних позицій різних авторів, лідерство характеризується по різному [2, с. 63].

Лідер – символ спільності та зразок поведінки групи. Він висувається, як правило, знизу, переважно стихійно і приймається послідовниками. Сила лідерського впливу прямо пропорційна ступеню прийняття послідовником того, що лідер пропонує зробити. Влада і вплив є головними в роботі лідера.

Відомі вчені Р. Танненбаум, І. Вешлер і Ф. Массарік пояснювали лідерство як взаємодію між особами, яка проявляється в спільних ситуаціях за допомогою комунікаційного процесу, метою якого є досягнення певних цілей або мети.

Також лідерство можна визначити, як вплив на людей, який призводить до їх об'єднання з метою досягнення загально визначеної ними мети. «Лідерство – це мистецтво заставляти інших робити те, що ти хочеш, і так, щоб вони думали, що самі хочуть робити це» [3].

Лідерство – тип управлінської взаємодії між лідером і працівниками, побудований на найбільш ефективному для даної ситуації поєднанні різних джерел влади, спрямований на спонукання людей до досягнення загальних цілей. Із цих визначень лідерства випливає, що лідерство є функцією лідера, послідовників і ситуаційних змінних.

Комплексні характеристики рис сучасного лідера формують його особистісні ознаки, що дозволять застосовувати систему управління, за якою члени групи визнають право брати на себе найбільш відповідальні рішення, що зачіпають їх інтереси, має визнання та повагу колективу, тому сучасний лідер це:

- інноватор (використовує нові технології та ідеї для досягнення мети підприємства);
- мотивує та спонукає на роботу співробітників;
- працює за власною ініціативою, а не за вказівками інших людей;
- бачить перспективи, є ентузіастом;
- використовує емоції та інтуїцію, довіру колегам для реалізації спільної мети;
- приймає рішення та професійно виконує свою роботу;
- має повагу у колективі.

Наступним поняттям, яке доцільно розглянути є «керівник», його функції та риси, притаманні формальним керівникам. Керівник – особа, яка очолює колектив і використовує надану йому владу для впливу на поведінку людей, що у ньому працюють [4, с. 223].

Офіційним визначенням керівника є таке: найманий робітник, зайнятий професійною діяльністю, виконанням функції керування та контролю за діяльністю фірми, установи, наділений суб'єктом власності визначеними повноваженнями.

Сучасний керівник повинен бути не тільки гарним менеджером та управлінцем, але і мати високий рівень знань. Бути ерудованою, культурною та високоморальною людиною, яка володіє самостійністю, бути здатним до самореалізації, здатністю створити команду однодумців, що надихає і веде їх за собою, а також володіти основами науки управління.

До важливих функцій керівника слід віднести:

- постановка мети, призначення відповідальних за виконання завдань та визначення відведеного строку;
- процес делегування і координації завдань і відповідальності за наявності чіткої структури повноважень, відповідальності та звітності;
- робота з персоналом, що передбачає відбір та оцінку працівників у різних аспектах, призначення на відповідні посади;
- координація як вплив керівника на співробітників, який спрямовується на досягнення цілей підприємства, побудова стосунків між ними.
- контрольна функція – створення й використання механізмів, стратегій та завдань, які забезпечують досягнення цілей підприємства, зменшення випадків невідповідності фактичних показників з плановими.

Для того, щоб успішно здійснювати управлінські функції, сучасному керівнику потрібно вміти вести за собою підлеглих. Виступаючи сьогодні в ролях керуючого і новатора, керівник насамперед виявляє себе як лідер. У кожній конкретній трудовій групі діє індивід, до якого прислухаються і придивляються інші люди, він впливає на навколишніх головним чином за двома соціально-психологічними каналами:

- за каналом авторитету (члени групи визнають перевагу лідера перед іншими в силу його положення, досвіду, майстерності, освіти тощо);
- за каналом харизматичних властивостей (людяність, ввічливість, моральність).

У реальному житті все це виливається в добровільне визнання винятковості лідера, що характеризується в неухильному наслідуванні, копіюванні його дій і в цілому його поведінки [5, с. 26].

Ефективність роботи, яку виконує керівник залежить від його умінь прислуховуватись до думки лідера, оскільки він більше пов'язаний з колективом підприємства. Підтвердженням даної думки є визначення терміну «керівництво», яке визначає його як уміння залучати лідерів до діяльності, підтримувати та координувати їх роботу.

Один із важливих аспектів загального сприйняття та оцінки керівника є його імідж. Імідж – це думка, що містить оцінку, а оцінка формує готовність діяти – психологічну установку. Формуючи власний імідж, свідомо керуючи враженнями про себе, керівник формує у підлеглих, колегах психологічну уста-

новку стосовно себе, яка може працювати на благо компанії або навпаки [6, с. 377].

Основну роль, яку повинен виконувати керівник для забезпечення позитивного соціально-психологічного середовища – мінімізувати кількість конфліктів між працівниками підприємства.

Головними ознаками, які сприяють позитивному соціально-психологічному клімату є такі:

- високий рівень довіри, вимогливість працівників підприємства один до одного;
- висловлення відносно іншого працівника лише доброзичливої, ділової та конструктивної критики;
- створення середовища, в якому працівники матимуть можливість вільно висловлювати свою думку під час обговорення питань в колективі;
- відсутність тиску керівників і визнання за ними права приймати важливі для групи рішення;
- члени колективу повинні знати завдання, які повинні бути ними виконані, а також мати інформацію про стан справ під час їхнього виконання.

Згідно визначень, наведених та обґрунтованих вище можна визначити відмінності між поняттями «керівник» та «лідер» (рис. 1).

Найкращим варіантом для ефективного управління підприємством є поєднання якостей лідера та керівника в одній людині та, на жаль, воно зустрічається зовсім рідко.

Успішний керівник завжди бачить мету. Таке бачення ситуації припускає планування, а отже вимагає розробки шляхів її вирішення. Метою зазвичай є здійснення мрії, та визначення спільних інтересів, з приводу того якою буде в майбутньому організація, як буде розвиватись. Лідер часто любить, а інколи і вміє по-філософськи говорити про свою мрію. Проте погляди керівника не повинні бути обмеженими – мрія повинна розвиватися, як і пов'язана з її здійсненням мета [2, с. 64].

Наведемо риси, які повинні бути притаманні керівнику у виконанні ним лідерської місії:

- рівень освіченості, оскільки освіта у наші дні є дуже важливим показником. Іноді відсутність або нестача освіти може перекинутись до свідом, самоосвітою та іншими чинниками.

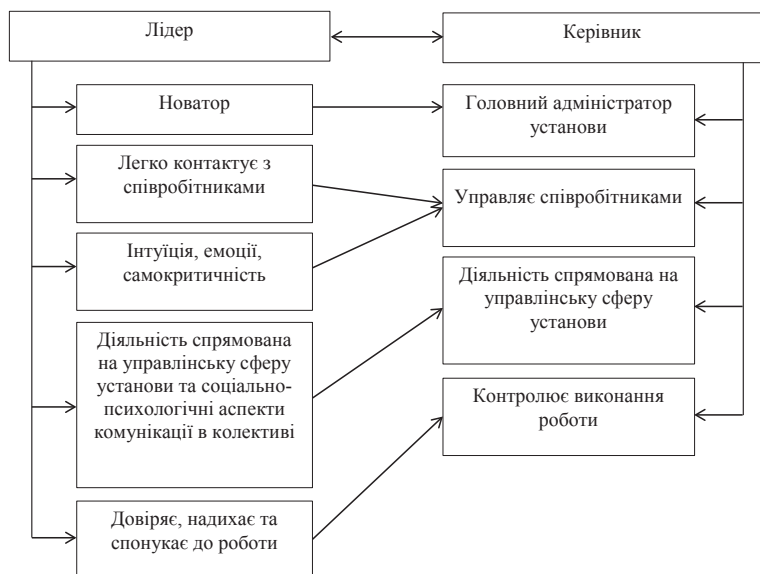

Рис. 1. Порівняльна характеристика понять «керівник» та «лідер»

– креативність, тобто здатність генерувати нові ідеї, та завдання, які необхідно виконати для досягнення певної мети чи завдань;

– ефективність, як правило, залежить від успішності та професіоналізму керівника.

– делегування повноважень (неможливо делегувати тільки одну функцію – стратегію розвитку, вона залишається прерогативою керівника).

– відкритість керівника до інноваційних технологій, ідей, запозичення досвіду у більш успішних компаній.

Особливою задачею та функціональним призначенням сучасного керівника-лідера є робота на кінцевий результат, він повинен намагатись досягти успіху для всього колективу. За допомогою створення креативного мислення керівника-лідера можуть бути запропоновані нові рішення, які в подальшому ефективно вплинуть на результати діяльності підприємства, розробку нових управлінських рішень, висування нових ідей: створення нових установ, підрозділів,

впровадження нових методик, залучення досвіду іноземних фірм.

Висновки з проведеного дослідження і перспективи. Отже, існує різниця між поняттями «лідерство» та «керівництво». Лідером можна вважати людину, що проявляє стійкість у невизначеній ситуації, має ряд характеристик, які відрізняють його від керівника. В деяких ситуаціях повинен мати схильність до дипломатичного налагодження проблеми, бути організатором певної діяльності та генератором раціональних ідей.

Керівник, в свою чергу, є людиною, яка офіційно наділена владою, на нього покладені функції управління колективом і організації його діяльності. Успішно діючий керівник вищого рівня володіє високою сприйнятливістю і розвинутою інтуїцією. Він сприймає суть справи інтуїтивно та швидко і виявляє здатність відрізнити важливі сторони ситуації від несуттєвих. Варто рекомендувати уніфікацію характеристик та ознак лідерства в умовах технічно необхідного керівництва.

Список літератури:

1. Лазурський А. Ф. Концепция личности А. Ф. Лазурського. – М., 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.soulsick.ru>
2. Батюк Б. Б. Стилі лідерства в управлінських рішеннях / Б. Б. Батюк, О. Я. Батюк // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 2 (1). – С. 62-72. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2013_2\(1\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2013_2(1)_9)
3. Навчальні матеріали онлайн. Менеджмент. Організаторська поведінка. Сутність лідерства в організації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1842112058998/menedzhment/liderstvo_organizatsiyi
4. Кіяшко В. І. Поняття та роль керівника в діяльності сучасного підприємства / В. І. Кіяшко // Форум права. – 2008. – № 1. – С. 221-224.
5. Козак К. Б. Роль лідерства в системі управління персоналом на підприємстві / К. Б. Козак // Економіка харчової промисловості. – 2013. – № 3. – С. 24-28. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2013_3_7
6. Жигайло Н. І. Роль керівника у формуванні соціально-психологічного клімату в колективі / Н. І. Жигайло // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. – 2012. – Вип. 2 (1). – С. 374-383. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_2\(1\)_46](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_2(1)_46)

Бондарчук Л.В., Крамаренко Е.В., Рудик Т.А.

Винницький торгово-економічний інститут

Київського національного торгово-економічного університета

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ПОНЯТИЙ «ЛИДЕРСТВА» И «РУКОВОДСТВА»: СУЩНОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ

Аннотация

В статье рассмотрены теоретические вопросы сущности лидерства и руководства. Рассмотрены различные взгляды ученых на сущность понятий лидерство и руководство. Обоснованно совокупность черт присущих лидерам и формальным руководителям. Определены функции и сферы действия данных понятий. Рекомендовано к применению сочетание черт лидера и руководителя в одном лице с целью повышения эффективности управления персоналом.

Ключевые слова: лидерство, формальное руководство, черты лидера, функции руководителя, функциональное назначение руководителя-лидера.

Bondarchuk L.V., Kramarenko K.V., Rudyk T.O.

Vinnitsa Trade and Economic Institution
Kyiv National University of Trade and Economics

THEORETICAL STUDIES OF THE CONCEPT OF «LEADERSHIP» AND «GUIDANCE»: ESSENCE AND FEATURES

Summary

In the article the theoretical question of the essence of leadership and management is conducted. The various views of scholars on the nature of the concepts of leadership and management were studied. We grounded set of features of leaders and formal leaders. Functions and scope of these concepts were defined. We offered a features combination of leader and manager in one person, for improvement of personnel management.

Keywords: leadership, formal leadership traits of a leader, manager features, functionality manager-leader.